

**Друштво за осигурување
ХАЛК ОСИГУРУВАЊЕ АД Скопје**

**ПОСЕБНИ УСЛОВИ
ЗА ОСИГУРУВАЊЕ НА ИМОТОТ НА
ЕЛЕКТРОСТОПАНСКИ ПРЕТПРИЈАТИЈА**

Април 2019 година

1. ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ

ПРЕДМЕТ НА ОСИГУРУВАЊЕ

Член 1

(1) Основните средства на Електростопанските претпријатија (производство, електропренос, дистрибуција на електрична енергија и останатите дејности) се осигурени по овие Посебни услови од пожар и некои други опасности како и од кршење машини и некои други опасности

Предмет на осигурување можат да бидат и средствата земени на услуга ако не се осигурени. Овие средства се осигурени со денот на прифаќањето на понудата за осигурување.

Средства кои се изработени или набавени по склучување на договорот за осигурување и спаѓаат во групата на осигурени средства, се сметаат автоматски осигурени од моментот на преминувањето на ризикот на осигуреникот.

(2) Од ризикот пожар и некои други опасности осигурени се сите ствари и предмети освен оние кои со овие Посебни услови се исклучени од осигурување.

(3) По овие Посебни услови не можат да бидат предмет на осигурување:

1) земјишта, непоплочени дворови, брани, насипи и насипани брегови кои не се изградени од камен, бетон, метал и насипани со земја со непропустливо јадро и кои не се обложени со цврст материјал (камен, бетон и сл.) од водната страна;

2) моторни и копнени возила, воздушни летала, приколки, самоодни машини, освен оние кои се движат во кругот на претпријатието и служат како помошни средства за работа без излегување на јавен пат, пловни објекти на вода;

3) стока во превоз, освен превозот во кругот на претпријатието, односно во кругот на нејзините делови без излегување на јавен пат, риби и други животни во истечни и неистечни води, предмети изложени на саеми, пазари, непечени тули на отворен простор.

(4) Од ризикот кршење машини осигурени се сите машини, машински делови, електрични уреди и нивните полнења, апарати и инсталации.

Подвижни машини (самоодни и несамоодни), далновод- комплет, кабловски водоводи од висок напон, ТТ линии, механичка опрема кај електраните, опремата на жичарите, цевководи, гасоводи, нафтоводи, топоводи, пароводи, водна и канализациона

мрежа, антенски столбови, метални силоси и слично, транспортни уреди и друго, полнења (работен медиум) на осигурените машини и уреди, како и постољата, лежиштата, темелите, кога нивната вредност е содржана во вредноста на осигурените предмети, маслото во парните турбини.

(5) По овие Посебни услови не можат да бидат предмет на осигурување од ризикот кршење машини (и ако нивната вредност е содржана во осигурениот предмет).

1) алатите кои служат за обработка на материјалите, вадење на струготини (како ножеви, глодала и бургии), тастери, брусни камења и сл (ножеви, ножици и сл.) и со деформации, лиење и обликување (како матрици, патрици, кокили, колани и слично) и

алати за стегање до колку не се составен дел на машината и до колку не се водат како основни средства;

2) делови на машините кои служат за кршење и ситњење (како топки, кугли, ударни чекани, плочи на млинови, челични и работни плочи на дробилица);

3) делови на машини кои се изложени на директно термичковлијание:

а) облоги на садовите, уредите за согорување, решетки и ложишта, горилници - пламеници, електроотпорни грејачи, електроди кај индустриските печки, садови за сипување и топење на метали;

б) облоги на печки, ако поинаку не се договори;

4) делови на машини: сите, релефни и други заменливи облоги на валците, валци, облоги на гребени-чешљуги, оклоп на млинови, флексибилни цевки, ремени, четки, обрачи, оплати (од гума, текстил или синтетички материјал), влошци на филтер, филтер платна, средства за термичка изолација, освен на топоводите и пароводите и заптивање, делови на спојници изложени на брзо трошење (гумени прстени, ламели и сл.) и преносни гумени кабли;

5) експлоатациони материјали (како: гориво, мазиво, разладни средства, хемикалии, средства за чистење) сијалици, јавни расветла од сите видови освен од удар на страното тело во столб и слично;

- 6) ленти, синцири и јажиња на транспортните уреди, до колку посебно не се договори;
- 7) катализатори.

2. ОСИГУРЕНИРИЗИЦИ (ОПАСНОСТИ) ОД ПОЖАР И НЕКОИ ДРУГИ ОПАСНОСТИ

Член 2

(1) Со осигурувањето по овие Посебни услови се опфаќа осигурителна заштита од следните ризици:

- 1) пожар и удар на гром,
- 2) експлозии, освен експлозии од нуклеарна енергија,
- 3) луња,
- 4) град,
- 5) излевање на вода од водоводни и канализациони цевки,
- 6) од удар на сопствено моторно возило, со сопствена работна машина во осигурениот градежен објект,
- 7) паѓање на воздушни летала од сите видови,
- 8) манифестација и демонстрација,
- 9) поплави, порој, високи и подземни води, поради високиот водостој на водата во реките и езерата.
- 10) лизгање, слегнување и одронување на тлото,
- 11) снежни лавини,
- 12) подлокување од надворешната страна на хидроградежните објекти,
- 13) притисок на водата предизвикан од поплава на каналите, тунелите и цевководите,
- 14) самозапалување на залихи и истечување на течности.

(2) Кога ќе се оствари осигурен случај став (1) на овој член, со осигурување се покриени:

- 1) штетите од оштетување или уништување на осигурените ствари предизвикани при спасување (рушење, изнесување, укажување на помош и слично) поради настанатиот осигурен случај;
- 2) штетите поради исчезнување на осигурените ствари при настанување на осигурениот случај;
- 3) трошоците направени за расчистување и рушење во врска со настанатиот случај на осигурените ствари;
- 4) трошоците кои Осигуреникот ги направил кога настанал осигурениот случај на осигурените ствари за мерките преземени поради отстранување и намалување на штетите во висина според член 22 од овие Посебни услови и
- 5) осигурувачот е во обврска да исплати надоместок само во случај на непосредни штети на осигурената ствар, а не и непосредно штетата, како што е штета поради загуба на закупнина, загуби предизвикани со престанок на работа, намалена можност и употреба поради други слични загуби поради настанатиот осигурен случај.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ПОЖАР И УДАР НА ГРОМ

Член 3

(1) Пожар, во смисла на овие Посебни услови се смета оган настанат надвор

од одредено огниште или оган кој ова место го напуштил и е способен и понатаму да се развива со своја сопствена сила

(2) Не се смета деканастапил пожар и осигурувачот не е во обврска да плати надоместок, ако осигурената ствар е уништена или оштетена:

- 1) поради излегување на корисниот огин или топлина заради обработка или во друга намена (на пример : во индустриската преработка при глачење, сушење, пржење, печење и сл.), или поради паѓање или фрлање во огништа (печка, шпорет и сл.),
- 2) соподгорување, или со прегорување од цигара, цигари, справи за осветлување (жар, жарчиња) и сл.
- 3) поради вриење или затоплување, варење, чадење, и сл.

(3) Со осигурување од опасност од пожар на се опфатени штети на оцаците настанати во врска со вршењето на нивната нормална функција.

(4) Со осигурување од удар на гром, во смисла на овие Посебни услови се покриваат штети кои на осигурените ствари ги предизвикал гром со делување на сила или топлина, како и штети од удар на предмети соборени од громот.

(5) Со осигурувањето не се опфатени:

- 1) штети на осигурените електрични постројки, апарати (вклучувајќи ги и апаратите за готвење, пеглање, греење на кревети, радио апарати, телевизиски приемници, лампи, сијалици и сл.), или на електричните водови поради делување на електрична енергија, пренапон или загревање поради преоптоварување, атмосферски влијанија, како: статички оптоварувања, индукција, поради атмосферски празнења и слични појави, затоа што такви штети се сметаат за погонски. Меѓутоа, се надоместува штета од пожар кој би настанал со делување на електричната енергија како последица на тоа делување и понатаму самостојно се развивал,
- 2) штети предизвикани со пренесување на електрична енергија преку водоводи како последица од удар на гром како и штетина заштитните осигурувачи од било кој вид, на заштитните прекинувачи, одводници, громобраните и слични уреди, настанати при вршењето на нивната нормална функција.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ЕКСПЛОЗИЈА

Член 4

(1) Под експлозија, во смисла на овие Услови, со исклучок на експлозија од нуклеарна енергија, до колку поинаку не се договори се смета ненадејно пројавување на сила, заснована на стремезот на пареаили гасови за проширување.

Експлозија на садови под притисок (казани, цевки и сл.) постои само тогаш кога сидовите на садот во толкава мерка се искинати што се јавува моментално изедначување на внатрешниот и надворешниот притисок.

(2) Со осигурување не се опфатени:

- 1) штети на стварите на осигуреникот предизвикани со минирање кои се вршат во рамките на неговата дејност или во рамките на дозволените дејности на триети лица,
- 2) штети на машините предизвикани од експлозија во местото за внатрешно согорување (цилиндер на моторот),
- 3) штети од експлозивно издувување на печки и слични направи,
- 4) штети од експлозија кои се нормална појава во процесот на производство,
- 5) штети од експлозија од биолошки карактер,
- 6) штети поради пробивање на звучен ѕид,
- 7) штети од експлозија на садовите под притисок од став(1), алинеја 2 од овој член поради дотрајаност, истрошеност или прекумерни наслаги на : рѓа, каменец, талог, тиња на осигурените ствари, но се надоместуваат штети на други ствари во врска со настанатата експлозија.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ЛУЊА

Член 5

(1) Луња, во смисла на овие Посебни услови се смета ветер со брзина од 17,2 метри во секунда, односно 62 км. на час/јачина 8 степени по Бофоровата скала/или повеќе.

Ќе се смета дека дувал ветер со оваа брзина во местото каде се наоѓа осигурената ствар, ако ветерот кршел гранки и стебла или оштетил добро одржувани градежни објекти. Во случај на сомнение Осигуреникот мора да ја докаже брзината на ветерот со извештај од хидрометеоролошката служба.

(2) штетите од луња се опфатени со осигурувањето ако се предизвикани механички оштетувања на осигурените ствари:

- 1) со непосредно дејство на луњата,
- 2) со директен удар на предмети оборени или носени од луњата.
- 3) нанесување на снег со ветар.

(3) Со осигурувањето од луњата не се опфатени штети:

- 1) од пробивање на дожд, град, снег или други наноси низ отворени прозорци или други отвори кои постојат во зградата, освен ако отворите настанале од луњата, како и штети од дожд и други падавини на стварите сместени на слободен простор (пластови, камамари и сл.) а во купишта, под настрешници и во останатите отворени згради;
- 2) над со пропис предвидена тежина од снег;
- 3) од снег наносен од луњата или од тежината на снегот;

- 4) на градежниот објект кој не бил изграден според вообичаен начин на градба во тоа место, или кој слабо е одржуван или е дотраен;
- 5) на фолиите од вештачки материјал на топлиите леи, кои служат за покривање на растенија непосредно или во облик на тунел.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ГРАД (ГРАДУШКА)

Член 6

- (1) Со осигурување се опфатени штети од уништување, односно оштетување на осигурените ствари кои ги предизвикал градот (градушка) со својот удар. Опфатени се и штети од пробивање на дожд и град низ отвори настанати од паѓање на град (градушка).
- (2) Со осигурувањето не се покриени штети на стаклени топли леи и стакленици, како и штети на малтерот (жбуки) на фасади, слабо одржувани или дотраени згради.
До колку посебно се договори, покриени се штетите на стакла и најлони за топли леи и стакленици, освен за најлони чиј век на траење по гаранцијата на производителот е помал од една година.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД УДАР НА СОПСТВЕНО МОТОРНО ВОЗИЛО И СОПСТВЕНА РАБОТНА МАШИНА

Член 7

- (1) Со осигурувањето се опфатени штети на осигурениот градежен објект кои ќе настанат со удар на сопствено моторно возило и сопствена работна машина.
- (2) Со осигурувањето се опфатени и штети на другите осигурени предмети кои ќе настанат како последица на рушење на градежниот објект или на дел од објектот предизвикани со удар на моторно возило во смисла на став (1) од овој член

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ПАЃАЊЕ НА ВОЗДУШНИ ЛЕТАЛА

Член 8

- (1) Паѓање на воздушни летала, во смисла на овие Посебни услови, се смета паѓање на воздушно летало од било кој вид на осигурениот објект.
- (2) Се смета дека настанал осигурен случај од паѓање на воздушното летало ако од директен удар на воздушното летало или од неговите делови како и предмети од воздушното летало, осигурените ствари се уништат или оштетат.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД МАНИФЕСТАЦИИ И ДЕМОНСТРАЦИИ

Член 9

- (1) Манифестација и демонстрација во смисла на овие Посебни услови се смета организирано или спонтано јавно манифестирање на нерасположение.
- (2) Се смета дека настанал осигурен случај од манифестации или демонстрации ако осигурената ствар е уништена или оштетена на било кој начин на делување на манифестантите односно демонстрантите (рушење, демолирање, кршење, палење и др.).

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ПОПЛАВА, ПОРОИ И ВИСОКИ ВОДИ

Член 10

- (1) Поплава, во смисла на овие Посебни услови се смета стихийно неочекувано поплавување на теренот од постојни води (реки, езера, мориња и др.) поради тоа што водата се излила од коритата или ги прелила одбрамбените насипи или брании, излевање на вода поради вонредна висока плима и бранови со необична јачина на на море и езера, и од надојдување на вода од вештачки езера.
Поплава се смета и неочекувано поплавување на теренот поради нагло создавање на големо количество на водена маса која настанала како последица од провала на облак.
Под порој се смета стихийно неочекувано поплавување на теренот со водена маса која се создава на стрмни терени поради големи атмосферски врнежи и се слива во улиците и патиштата.

Со осигурувањето од поплава опфатени се само штети предизвикани на осигурениот објект за време додека поплавата трае и непосредно после повлекувањето на водата.

(2) Со осигурувањето не се опфатени:

- 1) Штети од внатрешна страна на цевководите, каналите и тунелите предизвикани со механичко дејство на водата,
- 2) Штети од габички настанати поради влага,
- 3) Штети од подземни води во ускопи,нископи,подземни ходници и јами во рудниците.
- 4) Штети од поплава на вода излеана од канализациона мрежа, освен ако до излевањето е дојдено поради поплава или порој,
- 5) Штети на ствари сместени во живи и суви корита на потоци и реки, како и на простор помеѓу потоци, односно реки и насипи (инудационо подрачје), ако поинаку не се договори,
- 6) Штети на полупроизводи, готови производи, стока и матерјали кои не се складирани по важечките прописи.

(3) Со осигурувањето не се опфатени штети на хидроградежни објекти поради поткопување на надворешни страни, а на канали, тунели и цевководи и штети од притисок предизвикан од поплава во смисла од претходниот став, доколку поинаку не се договори.

(4) Со осигурувањето се опфатени штети на хидроградежните објекти во високи води.

Висока вода во смисла на овие Посебни услови се смета:

- 1) ненадејна појава на необичен пораст на водостојот во неочекувано време,
- 2) подземна вода како последица од висока вода;

Обврската на осигурувачот за штети од високи води и подземни води како нејзина последица почнува со порастот на високите води над однапред утврдените месечни коти на водостојот или проектот измерени според најблиску поставениот покажувачна водостојот.

За секој месец нормален е оној најголем месечен водостој за последните 20 години кој го покажува покажувачот на водостој на најблиската осигурена ствар со исклучок на посебно високите водостои.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ИЗЛЕВАЊЕ НА ВОДА ОД ВОДОВОДНИ И КАНАЛИЗАЦИОНИ ИНСТАЛАЦИИ

Член 11

(1) Излевање на вода, во смисла на овие Посебни услови се смета:

1) неочекувано излевање на вода од водоводни и одводни (канализациони) цевки, како и од уредите за греење на згради со топла вода или парно греење и други уреди и апарати кои се приклучени на водоводната мрежа, поради оштетување (кршење, прскање или откажување на уредот за управување и сигурност) на тие цевки, уреди и апарати.

2) неочекувано избивање на пара од уредите за топла вода или за парно греење.

(2) Осигуреникот е должен да се грижи за одржување на водоводните и одводните канализациони мрежи, уреди за греење со топла вода и парно греење, како и за нивната заштита од замрзнување.

(3) Со осигурувањето не се опфатени штети:

1) од излевање на вода од отворени славини како и од одводни(канализациони) инсталации, ако штетата е настаната поради запушување на инсталациите.

2) настанати на самите водоводни и одводни инсталации, уреди апарати и котли;

3) поради дотрајаност, истрошеност и корозија;

4) од габички настанати поради влага;

5) загуба на вода и загубена добивка;

6) Штети на хидроскопни залихи кои не се складирани на палети високи најмалку 10 см или на пропишан начин;

7) настанати како последица на повреда на должноста на осигуреникот од став (2) на овој член;

8) од излевање на вода од олуци и цевки за одвод на дождовница;

9) од слегнување на земјиште како последица од излевање на вода од водоводни и канализациони инсталации;

10) поради смрзнување на инсталациите и уредите кои се под контрола на осигуреникот;

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ЛИЗГАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ**Член 12**

(1) Под лизгање на земјиште, во смисла на овие Посебни услови, се сметаат ненадејни движења на земјината површина на коси терени со јасни манифестации на расцепување на површината на земјиштето и срузување, кои со појава на силни деформации и пукнатини на градежни објекти настануваат во краток период.

(2) Под одронување, во смисла на овие Посебни услови, се смета откинување и паѓање на материјалот како геолошка појава или во врска со лизгање на теренот.

(3) Се смета дека настапил осигурениот случај доколку деформациите, оштетувањата или уништувањата на осигурениот предмет настанале поради движење на земјиштето, притисок или удар на земјишниот материјал.

(4) Со осигурување не се опфатени штети;

1) на осигурениот предмет доколку лизгањето на земјиштето или одронувањето се предизвикани со дејноста на осигуреникот или со дејноста на било кое лице;

2) со осигурување не се опфатени трошоците на санирањето на земјиштето.

ОБЕМНА ОПАСНОСТ ОД СЛЕГНУВАЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕТО**Член 13**

(1) Подслегнување на земјиште во смисла на овие Посебни услови се смета ненадејно вертикално движење на земјиното тло улегнување како геолошка појава.

(2) Со осигурување по овие Посебни услови се опфатени штети од уништување и/ или од конструктивно оштетување на осигурениот предмет. Под конструктивно оштетување на осигурените ствари се сметаат деформации, пукнатини, кршење на пооделни витални делови, објекти, уреди, инсталации и сл., без кои предметот, уредите, инсталациите и сл. не можат да се стават во предвидената функција и/или безбедно да се користат.

(3) Со осигурување по овие услови не се покриени штети на осигурените предмети кај кои не настанало оштетување во смисла на став (1) и (2) од овој член:

1) слегнување заради грешка во статичка пресметка;

2) промена во естетскиот изглед на осигурениот предмет;

3) центрирање, испитување и пуштање во работа на машини и уреди кај кои не настанало оштетување на виталните делови;

4) испитување и пуштање во работа на инсталациите од сите видови;

5) кршење на стакло од сите видови;

6) пукнатини на земјишните објекти кои не ја загрозуваат стабилноста или функционалноста на објектот;

7) пукнатини на сите делови на градежниот објект кои не влијаат на стабилноста на тој дел или на целиот објект;

8) малтерски пукнатини од сите видови;

9) пукнатини на керамички и други обложени плочки;

10) молеро-фарбарски и собосликарски работи на градежните објекти.

(4) Со осигурување по овие Посебни Услови не се опфатени индиректни штети како последица на слегнување на земјиштето и тоа:

1) загуба на производство;

2) загуба заради престанување со работа;

3) договорена загуба или одговорност;

4) трошоци направени при спасување и расчистување;

5) трошоци за санација на земјиштето-тлото;

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД СНЕЖНА ЛАВИНА**Член 14**

- 1) Снежна лавина, во смисла на овие Посебни услови се смета снежна маса во движење која се одвојува од планинските страни.
- 2) Со осигурувањето се опфатени и штети предизвикани со делување на воздушниот притисок од снежната лавина.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД ИСТЕЧУВАЊЕ НА ТЕЧНОСТИ (ЛЕКАЖА)**Член 15**

(1) Истечување (лекажа) во смисла на овие Посебни услови се смета итечување на течности, односно излегување на гасови од неподвижни садови - цистерни, цевководи, и сл., ако течноста истече поради ненадејно прскање на садот или неочекуван дефект на вградените уреди за испуштање и истечување на течности.

Со осигурувањето се покриени штети само на осигурените течности.

(2) Не се надоместува штетата ако осигурените течности истечат затоа што прскањето на садот или дефектите на уредите настанале поради дотрајаност, лошо одржување на садовите, односно уредите, лошо зачепување или од лош затворач.

ОБЕМ НА ОПАСНОСТ ОД САМОЗАПАЛУВАЊЕ НА ЗАЛИХИ**Член 16**

(1) Самозапалувањето е физичко-хемиски и биолошки процес на преоѓање на материјата од цврста состојба во состојба на пепел или прав без влијание на надворешни извори на пламен или високи температури.

(2) Материите склони на самозапалување се: материјали од растително потекло (сено, житарици и сл.), тресет и фосилните јаглени, масти и масла од растително потекло, хемиски материји и смеси (фосфор, цинков и алуминиски прав, соединенија, хидросулфиди на натриум, карбид на калциум и др.).

Влакнестите материјали поседуваат посебна способност на самозапалување само во случаите ако се натопени во растителни и животински масти: ленено, конопно и памучно масло, фирнајс, рибино масло и др.

(3) Опасноста од самозапалување на залихи е опфатена со осигурување само ако залихите се складирани и останатите работи се извршени по законски, односно технички прописи.

Член 17

Со осигурувањето се исклучени штетите што се последица на ризикот земјотрес, тероризам и воени дејствија кои поблиску се дефинираат со посебни клаузули у се составен дел на овие услови.

3. ОСИГУРУВАЊЕ ОД РИЗИЦИ ОД КРШЕЊЕ МАШИНИ И НЕКОИ ДРУГИ ОПАСНОСТИ**Член 18**

(1) Со осигурувањето се дава осигурителна заштита од оштетување или уништување на осигурените ствари од незгода во погонот под која се подразбираат настани што се случуваат непредвидено и одненадеж во врска со користење на осигурената ствар како и неспретност, невнимание или зла намера на работници или било кое друго лице, освен:

- 1) основаните и дополнителни ризици кои се опфатени со Условите за осигурување од опасност од пожар од пожар и некои други опасности;
- 2) провална кражба и разбојништво, штетно дејство на нуклеарна енергија, ерупции, освен истражни ерупции;
- 3) недостатоци или грешки кои постоеле во моментот на склучување на осигурувањето, а овие недостатоци или грешки биле или морале да му бидат познати на осигуреникот,

- 4) непосредни последици на трајни хемиски, термички, механички, атмосферски и други влијанија и услови за сместување и работа (оксидации, стареење, корозија, зрачење, прекумерни вибрации и сл.),
 - 5) од сите видови на трошење; абеење, ерозија, кавитација и сл.;
 - 6) прекумерни наслаги на рѓа, каменец во котлите, талог, муљ, и сл., па и кога поради тоа настанало уништување или оштетување на осигурените ствари;
 - 7) преоптовареност на машините, машинските и електричните уреди, апарати и инсталации преку границите на нивните проектни параметрици;
 - 8) ставање во погон пред конечната поправка;
 - 9) монтирање и пробно испитување на новите ствари; динамично вртење на ротационите делови на машините, ротори, турбини, генератори и сл., доколку посебно не се договориви;
 - 10) повреда на техничките и други прописи и упатства за техничката експлоатација на осигурените ствари, како и заштитните мерки.
- (2) Осигурувачот исто така не е во обврска:
- 1) за посредни штети настанати во врска со осигурениот случај, загуба на заработувачка, денгуби, казна и сл.,
 - 2) за штети за кои по законски прописи или по договорот одговара производителот, односно испорачателот на стварите. Ако производителот, односно испорачателот ја оспорува одговорноста, а штетата е предизвикана со незгода во погонот, осигурувачот ќе му исплати надомест на договорувачот на осигурувањето, а потоа до износот на исплатениот надомест ќе стапи во правата на осигуреникот спрема производителот, односно испорачателот.
 - 3) за трошоците за демотирање и монтирање, кои се направени со цел за редовен преглед или одржување на осигурените ствари (периодични поправки или замена на истрошените делови), па и кога во тој случај ќе се утврди оштетување од осигурениот ризик на осигурената опасност. Надоместот во овој случај ќе ги опфати само трошоците за поправка или замена на оштетените делови кои не биле предвидени за периодична поправка односно замена. Осигурувачот е во обврска да дава осигурителна заштита од опасностите од став(1) од овој член и на осигуреното постоље, лежиште или на осигурените машини само ако оштетувањето на истите е последица на оштетување или уништување на машината од опасностите покриени со овие Услови.
 - 4) Ако посебно се договори осигурувачот е во обврска да даде осигурителна заштита од оштетување или уништување, на стварите осигурени по овие Посебни услови од опасноста ерупција која би настанала при опитно дупчење.

Член 19

Со осигурувањето се исклучени штети што се последица на осигурување на ризиците земјотрес, тероризам и воени дејствија, кибернетски ризик што се дефинира со посебни клаузули, кои се составен дел на овие услови.

ВАЖНОСТ И МЕСТО НА ОСИГУРУВАЊЕТО

Член 20

- (1) Осигурувањето важи за време додека осигурените ствари се наоѓаат во местото означено во полисата.
- (2) Осигурувањето е во важност и тогаш кога сите осигурени ствари се преместуваат од местото означено во полисата на некое друго место на територијата на Република Северна Македонија. Машини и апарати, кога се монтираат и се спремни за работа кога се наоѓаат во работа, кога се демотираат и монтираат поради ремонт(поправка) и додека трае ремонтот(поправката). Кога се превезуваат во внатрешен превоз поради чистење, поправка и преместување во микролокацијата на погонот, а најповеќе до 15 км вон кругот на микролокацијата. Кога се дадени под наем или услуга, ако работат во условите и служат за намената за која се проектирани и градени. Предмети на осигурување не се осигурени за време додека се наоѓаат на изложби и саеми и во превоз надвор од кругот на претпријатието.

ВРЕДНОСТ НА ОСИГУРЕНИТЕ СТВАРИ**Член 21**

Вредност на осигурените ствари е:

- 1) За згради и други градежни објекти: висината на цената на изградениот нов објект спрема цените во местото каде се наоѓа бјектот, намален за износот на проценетата истрошеност,
- 2) За мебел, уреди, машински справи, инсталации и апарати- висината на набавната цена на нови ствари намалена за износот на проценетата истрошеност (техничка и економска).
- 3) За обртни матерјални средства (суровини, полупроизводи, ситен инвентар итн.) и немонтирана опрема во висина на цените по кои е склучено осигурувањето, односно по набавните цени ако се пониски.
- 4) За ствари од злато и платина, непреработени благородни метали, скапоцени камења, ретки и скапоцени ствари, уметнички предмети, планови, цртежи, модели, калупи, документи, ракописи и деловни книги- износ договорно одреден помеѓу осигурувачот и договорувачот. Ако тој износ не е договорно утврден стварите од оваа точка се сметаат за осигурени најповеќе до 500 евра по парче, а до 2000 евра во денарска противвредност по збирка.

На денот на настанување на штетниот настан за пресметка на штетата се зема средниот курс на еврото објавен од Народната Банка на Република Северна Македонија.

ПЛАЌАЊЕ НА ПРЕМИЈАТА**Член 22**

- (1) Договорувачот на осигурувањето е должен да ја плати премијата за осигурување, но осигурувачот е должен да ја прими уплатата на премијата од секое лице кое има правен интерес таа да биде платена.
- (2) Премијата се плаќа однапред, и тоа, ако поинакуне е договорено, одеднаш за секоја година на траење на осигурувањето, (период на осигурување) односно за покус период на осигурување, ако осигурувањето е склучено со срок на траење пократок од една година.
Премијата се плаќа во договорените рокови, а ако треба да се плати одеднаш, тогаш се плаќа при склучување на договорот.
- (3) Од договорувачот на осигурувањето може да се бара менична обврска за износот на кредитираната премија.

УТВРДУВАЊЕ НАДОМЕСТ ОД ОСИГУРУВАЊЕТО**Член 23**

- (1) Висина на надоместот на осигурувањето се утврдува:
 - 1) Во случај на уништување или исчезнување на ствари спрема вредноста на осигурените ствари (член 20) за време на настанување на осигурениот случај намалена за вредноста на остатоците.
 - 2) Во случај на оштетување во висината на трошоците за поправка по цени на матерјалот и работата за време на настанување на осигурениот случај, намалена за износот на просечната истрошеност и вредноста на остатоците, ако поинакуне е договорено. Во трошоците за поправка пресметани се и трошоците за демонтажа, монтажа и трошоците за превоз кои се за таа цел направени.
 - 3) Ако при поправката стварите оштетени од осигурениот ризик од член 2 до 17 од овие Посебни услови, одделни делови се заменат со нови, при пресметка на надоместот ќе се земе во предвид смалената вредност на заменетите делови поради истрошеност, ако поинаку не се договори.
 - 4) Поголемите трошоци кои би произлегле од настанатиот осигурен случај, како трошоци за други поправки кои не се во врска со настанатиот осигурен случај на осигурените ствари, трошоците за направеното подобрување при поправката и слично, паѓаат натовар на осигуреникот.
 - 5) Осигурувачот не е во обврска да ги надомести ниту трошоците кои осигуреникот ќе ги направи поради измена во проектот, конструкцијата, локацијата и слично, па и тогаш кога е таа измена моментално или трајно добронамерна за воспоставување на техничка исправност, односно за понатамошна експлоатација (користење на средствата).

- 6) Ако трошоците за поправка на една ствар се поголеми од вредноста на осигурените ствари на денот на настанување на осигурениот случај, ќе се постапи како да е стварта уништена и надоместот ќе се пресмета спрема точката 1 од овој став.
- 7) Осигурувачот не е во обврска да ја надомести вредноста на целиот уред или апарат ако оштетеноит, односно уништениот дел не може да се набави или поправи затоа што апаратот- уредот е набавен во странство или повеќе не се произведува.
- 8) Осигурувачот е во обврска да ја исплати вредноста на оштетеноит, односно уништениот дел на апаратот, а висината на надоместокот се утврдува пропорционално спрема неговото функционално учество во целина или опрема слични или истовидни ствари.
- 9) Ако сумата на осигурувањето е помала од вредноста на стварите за време на настанување на осигурениот случај (подосигурување), штетата ќе се надоместиво однос помеѓу сумата на осигурувањето и вредноста на осигурените ствари.
- 10) Штети на полнење и масло се надоместуваат во процентуална вредност спрема векот на траење по постојните прописи и под услов штетата да е последица на оштетување на машината од опасности кои се опфатени со овие Посебни услови.
- 11) Трошоци за земјени работи, вклучувајќи и асфалтирање и трошоци за изнаоѓање грешки односно места на штети на далноводите, каблите и цевководите ќе се надоместат ако е посебно договорено.
- 12) Оштетена или уништена опрема од увоз може да се поправи или набави во странство само ако таа опрема не може да се поправи или набави во земјата.
Ако увозната опрема биде уништена, а истата таква опрема со исти квалитет се произведува во земјата, на име оштета ќе се признае вредноста утврдена по опремата на домашниот пазар и од таа вредност ќе се одбие износот на проценетата истрошеност и вредноста на остатоците.
- 13) Во случај трошоците за поправка на оштетената опрема од увоз да ја преминуваат вредноста на иста таква нова опрема која може да се набави во земјата, на име оштета ќе се признае вредноста на таква нова опрема по цена на домашниот пазар и од таа вредност ќе се добие само вредноста на остатоците на оштетената опрема од увоз,
- 14) Договорувачот на осигурувањето не може да дава оштетена ствар или дел на таа ствар да се замени со нов, ако може да се изврши поправка и после тоа не настане опасност за сигурност во погонот.
- 15) Неопходните трошоци за отстранување и смалување на штетата направени по наредба на осигурувачот се надоместуваат и кога со надоместот ја поминуваат сумата на осигурувањето.
- 16) Ако договорувачот на осигурувањето оштетените средства ги поправи во сопствена режија ќе му се признае режиски час на осигурената организација која изведува работи утврдени на почетокот на годината, за меѓусебна пресметка помеѓу своите економски погони, ако не дојде до измена на прописите во текот на годината кои значително влијаат на неговата висина.
Режискиот час на осигурената организација не може да биде поголем од најголемиот режиски час на другите ремонтни претпријатија овластени за изведување на таков вид на работа која се наоѓа во седиштето на осигуреникот или во најблиското место на осигурување.
- 17) Трошоците за поправка на машините, предизвикани поради ноќна или продолжена работа се надоместуваат ако за нив се договорил посебна доплатна премија.
- 18) Ако осигурувањето е договорено со учество на Осигуреникот во штетата (франшиза), при исплатата на надоместокот на Осигуреникот му се одбива соодветен износ на договорената франшиза.

НАДОМЕСТ НА ТРОШОЦИ

Член 24

(1) На име трошоци направени за расчистување, чистење и рушење во врска со настанатиот осигурен случај на осигурените ствари, осигурувачот ги надоместува неопходните издатоци за расчистување и рушење но најмногу до 3% од сумата на осигурување односно од договорената вредност кај осигурувањата на договорена вредност, а од нова вредност кај осигурувањата на нова вредност на оштетените ствари. Во трошоците за расчистување спаѓаат неопходните издатоци за одвоз на огорината, шутот и тињата до најблиското место за истовар.

Во трошоците за рушење спаѓаат неопходните трошоци кои договорувачот на осигурувањето ги имал при настанување на осигурениот случај за рушење на преостанатите оштетени неупотребливи делови и нивното однесување до најблиското дозволено место за истовар.

(2) Осигурувачот ги надоместува неопходните трошоци кои договорувачот на осигурувањето ги имал при настанување на осигурениот случај на осигурените ствари за преземените мерки заради отстранување и намалување на штетата, па и тогаш кога тие мерки не биле успешни.

(3) Вкупниот надомест на име трошоци и на име надомест од осигурување не може да ја премине сумата на осигурување.

Нужните издатоци за отстранување и намалување на штетата направени по налог на осигурувачот се надоместуваат тогаш кога заедно со надоместокот од осигурување ја преминуваат суматана осигурување.

(4) Во случај на подосигурување трошоците за расчистување, рушење, како и трошоците за отстранување и намалување на штетата се надоместуваат во ист однос како и надоместокот, освен во случаите кога тие трошоци се направени по налог на осигурувачот.

(5) Осигурувачот не е во обврска да ги надомести трошоците настанати за отстранување на причината на штетата, како и трошоците за интервенција на противпожарното друштво или други организации чија должност е бесплатно да даваат помош кога ќе настане осигурен случај.

ВЕШТАЧЕЊЕ

Член 25

(1) Секоја од договорените страни може да бара висината на штетата да ја утврдат вештаци. Ако другата страна се сложува со тоа, се пристапува кон вештачење. Ако тоа посебно се договори, вештачењето може да се прошири и на други прашања во врска со оштетното барање.

За постапката на вештачење важат следните начела:

1) Секоја страна писмено именува свој вештак

2) Пред почетокот на вештачењето двата именувани вештаци избираат трет вештак како претседател кој не може да биде од редовите на лицата во работен однос со осигурувачот и договорувачот на осигурување.

3) Вештаците му предаваат на осигурувачот и договорувачот на осигурувањето по еден примерок од својот писмен наод во одреден рок. Ако наодите на вештаците меѓусебно остапуваат, осигурувачот нивните писмени наоди веднаш ќе ги предаде на третиот вештак (претседателот).

Претседателот дава свое стручно мислење, на осигурувачот и договорувачот на осигурување.

4) Секоја страна ги сноси трошоците за својот вештак. Трошоците на претседателот ги снесат двете страни по половина.

(2) Кај осигурување на машини, машински делови, инсталации и апарати за вештачење се должни да покрај проценетата висина на штетата утврдат и :

1) причината за штетата, утврдена или предпоставена,

2) трошоците за поправка, превози и монтажа,

3) новонабавената вредност на уништените, односно оштетените ствари.

4) стварната вредност на оштетените ствари.

5) зголемена вредност на стварите поради поправка односно замена на старите со нови делови,

6) вредноста на неупотребливите нови делови од остатоците.

ОПШТИ УСЛОВИ ЗА ОСИГУРУВАЊЕ

Член 26

Составен дел на овие Посебни услови за осигурување на имотот на Електростопанските претпријатија се и Општите услови за осигурување на имоти кој текст се приложува. Општите услови за осигурување на имоти се применуваат и на осигурувањата кои се склучуваат по Посебните услови за осигурување на имотот на Електростопанските претпријатија ако не се во спротивност со Посебните услови за осигурување на имотот на електростопанските претпријатија.

ЗАСТАРУВАЊЕ НА ПОБАРУВАЊАТА**Член 27**

Побарувањата на осигуреникот или на корисникот на осигурувањето, односно на трето лице од договорот за осигурување, застаруваат согласно одредбите од Законот за облигациони односи.

ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ**Член 28****Постапка по приговори**

Во случај осигурувачот и осигуреникот да не се согласат по однос на обемот и висината на штетата, осигуреникот има право на приговор во рок од 8 дена од приемот на писменото известување од осигурувачот, до Второстепената комисија за решавање на штети по приговор, која е должна во рок од 30 дена да одговори по приговорот.

Постапка по жалба

Договорувачот, односно осигуреникот во однос на работењето на Друштвото има право на жалба до Агенцијата за супервизија на осигурување како орган надлежен орган за супервизија на друштвата за осигурување.

Решавање на спорови

Евентуалните спорови кои би произлегле од договорот за осигурување, договорните страни ќе ги решаваат спогодбено, а доколку до спогодба не дојде надлежен е Основен суд Скопје 2 Скопје

Овие Услови се донесени врз основа на Овластување на Одборот на директори на Друштво за осигурување ХАЛК ОСИГУРУВАЊЕ АД Скопје дадено на својата редовна седница на 18.03.2019 година со Одлука бр.0203-04/03 и ќе се применуваат од 01.04.2019 година.